

גדרי איסור לפני עור מן התורה ומסייע מדרבנן

[א] איסור מסירת צאן לרועה החשוד על גזל מטעם איסור לפני עור וקו' הריטב"א שהסוגיות סותרות זל"ז

מסקנת הסוגיא (ב"מ ו:): שסתם רועה שמרעה בהמות של אחרים בשכר, אינו גזלן ואינו פסול לעדות ולשבועה, שהרי חזקה שאין אדם חוטא ולא לו, וכדפירש רש"י "שבשביל הנאה של אחרים אינו חוטא להרעות עד שיגיע למרעה המופקר לכל". והכרח הסוגיא להסיק כן "דאי לא תימא הכי [דלא אמרינן על רועה בהמות דעלמא שהוא גזלן- רש"י] אנן חיותא לרועה היכי מסרינן והא כתיב לפני עור לא תתן מכשול." כלו' שאילו סתם רועה חשוד שמרעה בהמות של חביריו בתוך שדותיו של אחרים הי' לנו לאסור למסור בהמות לרועים מטעם לפני עור, שהיינו מחשיבים בעלי הבהמות כמכשילים הרועים. ומדלא אסרינן למסור הבהמות לרועים סימן שלא חושדים שירעו בשדות של אחרים.

והקשה הריטב"א מהסוגיא במס' ע"ז (ו.) וז"ל, "איבעיא להו: [מה שאסור לעשות מו"מ עם עובדי ע"ז ג' יומים קודם יום אידם] משום הרווחה, או דלמא משום (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול? למאי נפקא מינה? דאית ליה בהמה לדידיה, אי אמרת משום הרווחה - הא קא מרווח ליה, אי אמרת משום עור לא תתן מכשול - הא אית ליה לדידיה. וכי אית ליה לא עבר משום עור לא תתן מכשול? והתניא, אמר רבי נתן: מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? ת"ל: (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול; והא הכא דכי לא יהבינן ליה שקלי איהו, וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול! הב"ע - דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי, דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, ש"מ."

הרי עוברים על האיסור של תורה דלפני עור דווקא בתרי עברא דנהרי כלו' במקרה שלא יכול הנכשל לעשות האיסור בלעדי המכשיל, וא"כ בסוגיין במס' ב"מ, בלעדי כל אחד ואחד מבעלי בהמה, הרועה יעבור על האיסור לפני עור, שמשמא הוא רועה בהמות של כמה מבני העיר, ויכשל באיסור גזל בין כה וכה, גם אם לא ימסור אחד את בהמותיו לרועה. ולכן

לא יכשל אף אחד באיסור לפני עור אפי' אם ירעה בשדותיו של אחרים. א"כ מה ההכרח של הסוגיא להסיק שאינן חשודים על הגזל, אולי כן חשודים כל הרועים באיסור גזל ואפילו הכי לא יעברו על איסור לפני עור, מכיון שמסתמא הם רועים בשדות של אחרים אפי' בלעדי מסירת בהמותיו לרועה.

וז"ל ישוּבו של הריטב"א, "פירוש דאע"ג דהיכא דאית ליה בהמות מדידיה דבלאו דידן מצי עביד איסורא, לית ביה משום ולפני עור כדאיתא בפ"ק דע"ז (ו' א'), מ"מ אין לנו לגרום איסורא דמסייע ידי עוברי עבירה איכא, והכא נקטי' קרא לרווחא דמילתא, ועוד דלמאן דמסרה ליה מעיקרא היכא דלית ליה בהמות אחריני לא דידיה ולא דעלמא איכא משום ולפני עור ממש, ועוד דהכא דסתמא עביד איסורא ודאי אפילו היכא דאית ליה לדדיה איכא משום ולפני עור משא"כ בכוס יין לנזיר דאפשר דלאו למשתי בעי ליה."

[ב] ספקו של הריטב"א אם יש איסור לפני עור מה"ת במי שמאפשר לחבירו להרבות באיסור שכבר נכשל בו

בתירוצו הראשון מבאר הריטב"א שבאמת לא ס"ד שאסור למסור לרועה מטעם איסור תורה אלא מדין דרבנן שאסור חז"ל לסייע לחבירו לעבור איסור אפי' אם יצליח חבירו לעבור בלעדו.

ומה שמוסיף שהראשון שמסר לו צאן באותו היום עובר על האיסור של תורה ממש, מחדש הריטב"א שאעפ"י שבודאי יבואו אחרים להשכירו ואפילו ידוע שמרעה בשדות של אחרים, שרק בעל הצאן הראשון משמכיר לרועה עובר על איסור תורה מכיון שעד שהוא מסר ה"ז כאילו הרועה ואיסור גזל בתרי עיברא דנהרא, אעפ"י שידוע שיבואו אחרים אח"כ ויוסיפו על איסור גזל. והם שבאים אחריו להשכירו לא יעברו על איסור תורה אלא הראשון. וע"י מסירת צאנו של הראשון יוצא הרועה להרעות וחשוד שהוא ירעה בשדות של אחרים, והכל מטעם בעל הצאן המשכיר הראשון, אבל כל הרועים לאחריו שמרבים כמות גזלתו ומעשיו הרעים, אינם עוברים על איסור לפני עור מן התורה. ואולי יבאר הריטב"א שהראשון מכשילו באיסור והאחרים מוסיפים על מה שהוא כבר הכשילו.

ובתירוץ האחרון מחדש שכוונת הסוגיא לחלק בין מי שמכשיל למי שבודאי יכשל שאפי' מוסיף לו ליכשל או אפי' רק מקיל עליו ליכשל שהכל מצוי אצלו, עובר על איסור תורה היינו אפי' בחד עיברא דנהרא,

ולכן הנותן צאנו אצל רועה ומרבה איסור גזל שלו עובר אעפ"י שיש לו עוד צאן, משא"כ אם לא ברור שייכשל כגון בן נח שמגיע לידו אבר מן החי, או עובד ע"ז שהגיע לידו עוד בהמה, בזה אינו עובר אלא אם מאפשר לו ליכשל כאילו שהיו בב' צדדים של הנהר, וכגון שאין לו בהמה אחרת להביא.

היוצא מדבריו **שמסתפק הריטב"א** איך לשלב שתי הסוגיות, אם כדביאר בתירוץ הראשון ששתי הסוגיות עולות בקנה אחד ומחלקות בין מי שמאפשר לחבירו ליכשל בעבירה, שהן כתרי עיברי דנהרא, ועובר על לפנ"ע מן התורה, לבין מי שמכשיל השני רק במה שמסיעו ומקיל לו ליכשל בעבירה שאפשר לעבור עליו מבלי עזרתו, דהיינו חד עברא דנהרא, שעובר על איסור דרבנן, או כתירוץ השני שגם הסוגיא במס' ב"מ יש לאוקמי במקרה של תרי עברי דנהרא ועובר על איסור תורה של לפנ"ע, **אלא שמלמד שמי שעל ידו מתחיל לחבירו ליכשל בעבירה** אע"ג שיכשל מבעלדיו אחר כך, ג"כ נחשב כנכשל בלפנ"ע דתרי עברי דנהרי מדאו', או כתירוץ האחרון שמוקים הסוגיא במס' ע"ז במי שאולי לא יכשל ולכן אם רק מקיל לו ומסיעו ליכשל בדבר שיכול ליכשל בלעדיו, אינו עובר על איסור תורה, משא"כ **מי שבדאי ייכשל**, שעובר על איסור תורה אפי' אם רק מסייעו שמבלעדיו ייכשל בין כה וכה כהנותן צאנו לרועה, אליבא דס"ד.

והיוצא מתירוציו של הריטב"א הוא שמסתפק בדין מכשיל חבירו **בריבוי איסור שעובר בו בין כה וכה**, שנותן לחבירו עוד הזדמנויות לעבור על איסור שהי' עובר בין כה וכה. שלתירוצו הראשון עובר באיסור דרבנן ולתירוצו השני אינו עובר אלא אם הכשיל לו בהתחלת העבירה ואז עובר על איסור תורה, ולתירוץ השלישי עובר בזה באיסור תורה אם ידוע לו שיעבור האיסור כשיזדמן לו.

והדוגמא לחילוקי דינים שיוצא מדברי הריטב"א למי שמזמין חבירו שאינו שומר שבת, לבוא אצלו לסעודות שבת ובין כה וכה האורח יחלל שבת וינהג המכוננית במשך השבת, האם יש איסור תורה במה שמרבה לו חילול השבת. הרי לשיטה ראשונה בעל הבית המזמינו אינו עובר באיסור תורה, אמנם שיש לדון אם עובר על איסור דרבנן, ולשיטה השנית כן מכשילו באיסור תורה אם ודאי יחלל שבת בדרכו לביתו.

ובחידושי הריטב"א במס' ע"ז (ו). ביאר כתירוצו הראשון במס' ב"מ, וז"ל, "וכן הלכה, מיהו הני מילי לענין לפני עור לא תתן מכשול דכל היכא

דתבעי לה סתמא דומיא דמתני' והא דנזיר ואבר מן החי שאנו חוששין לתקלה כל היכא דמצי עביד איסור שלא על דינו ליתא משום ולפני עור ואע"פ שהוא מרבה באיסור על דינו לא חיישין, אבל מכל מקום אי תבע ליה בפירושו לאיסורא נהי דמשום ולפני עור ליכא, אכתי [איכא] איסורא במילתא משום מסייע ידי עוברי עבירה כל שאנו גורמין לו לעשות איסור או להרבות באיסור, וכדקיימא לן (גיטין ס"ב א') שאין מסייעין ידי ישראל בשביעית ואפילו לומר להם [התחזקו] אסור, ולא עוד אלא שאנו חייבין למחות בידו, דכל ישראל ערבין זה לזה, וכל שכן שאסור לגרום להם לעשות שום איסור או להרבות באיסור כלל, וכדאמרינן בפרק שנים ואחזין (ב"מ ה' ב') דאי לא תימא הכי אנן חיותא לרועה היכי מסרינן וכדפרישנא התם, מורי ורבי נר"ו."

[ג] שיטת הרמב"ם

וברור מכמה הלכות שהרמב"ם חולק על מסקנת הריטב"א ואוסר מן התורה להכשיל אחר אפי' אם רק גורם שהשני ירבה בחטאו. הרי הרמב"ם משמיט הנימוק של תרי עברי דנהרא ומביא דיני לפני עור בסתמא, מבלי לחלק בין חד או תרי עברי דנהרא.¹ כן משמע מכמה מקורות.

ע' ברמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב, "ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה כותי אפילו זכרים לכותים ונקבות לכותית מפני שכולן חשודין על הרבעת בהמה וכבר ביארנו שהן אסורין בזכור ובבהמה ונאמר ולפני עור לא תתן מכשול." הרי הרמב"ם לא חילק בין רועה שיש לו כבר בהמות, והרי סתם רועים יש להם כמה בהמות מכמה בעלי צאן, ואעפ"כ המשכיר את הרועה עובר על איסור תורה.

וכן משמע מלשון הרמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק ה, "אסור לקנות דבר הגזול מן הגזולן ואסור לסעדו על שינויו כדי שיקנהו שכל העושה דברים אלו וכיוצא בהן מחזק ידי עוברי עבירה ועובר על (ויקרא י"ט י"ד) ולפני עור לא תתן מכשול." ושוב לא חילק בין מקום שיש אחרים עומדים ומוכנים לקנות ממנו לבין מקום שאין אחרים שמוכנים לקנות ממנו. עוד שמשמע מהרמב"ם שעובר על איסור תורה אפי' אם כבר עבר וגנב.

¹ ומצאתי בשו"ת היכל יצחק (או"ח סי' מב) להגאון הרב יצחק אייזק הלוי הרצוג זצ"ל שכבר העיר בזה, וז"ל ויש לעורר עוד משיטת הרמב"ם שאינו מזכיר כלל תרי עברי דנהרא, ומצאתי בשו"ת מטה לוי להגרמ"ה מפפד"מ ז"ל שדן בזה, ודעתו שלשיטת הרמב"ם עובר בלפ"ע גם בלא תרי עברי דנהרא, ויעוי"ש בהגהות סי' יוד שם.

ולכאורה יש להציע מה שהרמב"ם משמיט דין של תרי עברי דנהרא, **אולי סמך על סוגיין במס' ב"מ (ה.) שבפשטות לשונו אוסר מה"ת למסור** עוד טלה לרועה אעפ"י שכבר יש לרועה טלאים לשמור עליהן, אילו היינו חושדים לכל רועה ומחזיקים אותם בחשש גנבים. כל' מה שהקשה הריטב"א וישב הסוגיות כנ"ל, משמע שהרמב"ם סו' שהן סוגיות חלוקות והעלה לדינא כסוגיין במס' ב"מ, שהרי הוסגיא בנויה על מה שהיו נוהגים לעשות למסור הצאן לרועים, ומסתבר להסיק לדינא כמעשה רב.

[ד] מחלוקת ראשונים בגדר איסור לפני עור

וספקו של הריטב"א אם יש לחוש לאיסור תורה כשמכשיל חברו שיעבור על האיסור בין כה וכה ומרבה באיסורו שיעשה בין כה וכה, ומה שנראה שנחלקו בזה דעתו ושיטת הרמב"ם יש לבאר המחלוקת לאור ביאור בגדר עצם האיסור דלפני עור מן התורה, אם איסור לפני עור מוגדר כאיסור נתנית עצה רעה או כאיסור לגרום לאחר ליכשל באיסורים.

והדברים ברורים מלשון סהמ"צ של הרמב"ם ולשון הסמ"ג וסדר דבריהם שנחלקו בעיקר גדר איסור דלפני עור. וז"ל הרמב"ם (סהמ"צ לאו רצט), "... שהזהירו מהכשיל קצתנו את קצתנו בעצה והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו אבל תישיריהו אל הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) ולפני עור לא תתן מכשול ולשון ספרא לפני סומא בדבר, היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. **ולאו זה אמרו שהוא כולל גם כן מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה** כי הוא יביא האיש ההוא שעוורה תאותו עין שכלו וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו או יכין לו סבת העבירה. ומאלו הפנים אמרו (ב"מ עה: ל' רלו - ז) במלוה ולוה בריבית ששניהם יחד עוברים משום ולפני עור לא תתן מכשול כי כל אחד מהם עזר חברו והכין לו להשלים העבירה. ודברים רבים מאד מזה המין יאמרו בהם עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול. ופשטיה דקרא הוא במה שזכרנו תחלה."

הרי הרמב"ם סו' שעיקרו של הלאו לאסור למסור עצה רעה לאחר, ופשוט שהעצה הכי רעה לעזור לחברו לעבור על רצון הבורא וכל פעולה שיעשה האדם שמביא חברו לעבור על איסור, אין לך עצה רעה גדולה מזו. **וא"כ מה לי חד עברא דנהרא מה לי תרי עברי דנהרא הרי שניהם עצה רעה, מה לי ריבוי איסור מה לי התחלת איסור.**

אמנם מלשונו של הסמ"ג לומדים שעיקרו של הלאו לאסור להכשיל אחר, ועוד דרשו חז"ל לאסור מטעם הלאו, מי שנותן עצה רעה לאחר.

וד"ל הסמ"ג (לאו קסח), "כתוב בפרשת קדושים (ויקרא יט, יד) לפני עור לא תתן מכשול, בכלל אזהרה זו כל דבר שאדם מוזהר והוא עור באותו דבר, שאינו יודע או אפילו יודע ואינו יכול לעשות איסור זה ובא חבירו והמציא לו, עובר בלפני עור לא תתן מכשול כדתנן במסכת עבודה זרה (יג, ב) אילו דברים אסורין למכור לגוים וכו':....עוד תניא בעבודה זרה (ו, ב) ובפסחים (כב, ב) מניין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח ת"ל לפני עור לא תתן מכשול, ומעמידו (בע"ז שם) דקאי בתרי עברי נהרא שאינו יכול ליקחנה אם לא יושיטנה לו, ולכך תפס לשון הושטה, והוא הדין שאסור להושיט דבר איסור למשומדים כעניין זה (תד"ה מנין): עוד דרשו רבותינו (ל"מ וע"י מו"ק ה, א) מלאו זה, הבא לשאול עצה ממך תן לו עצה הוגנת (ע"פ לשון רמב"ם רוצח וש"נ פי"ב הל' יד ע"ש).

לשוננו של הסמ"ג מוכיח שאסור מן התורה להכשיל חבירו דווקא במקום דתרי עיברי דנהרא, ומה שאסור לתת עצה רעה לחבירו אינו מעיקר גדרי האיסור, שהרי מוסיף בסוף "שעוד דרשו רז"ל" שאין לתת עצה שאינה הוגנת למי שבא ליטול עצה. וממה שאסרה התורה לדעתו רק בתרי עיברי דנהרא דהיינו כשא"א לו ליכשל באיסור, מבלי עזרתו של המכשיל, ניתן להגדיר איסור לפני עור מן התורה כאיסור לגרום לאחר ליכשל באיסור.

ושוב נחלקו הראשונים אליבא דשיטת הסמ"ג והאוחזים בשיטתו, שהתורה אסרה לגרום לאחר ליכשל, האם נחשב המכשיל, ע"פ דין, כאילו יש לו חלק במעשה עבירה של הנכשל וכאילו גם הוא נכשל באיסור, או שזה איסור כללי שאסור מן התורה להשתתף באיסור של אחר, כלו' שבמקום להרחיק עצמו מאיסור קירב עצמו לאיסורי תורה של אחר.

[ה] לאור הנ"ל יש לבאר מחלוקת בעלי התוס' אם יש איסור תורה להכשיל חבירו באיסור דרבנן

ולכאורה מחלוקת בעלי התוס' אם יש איסור תורה להכשיל חבירו באיסור דרבנן, יש לתלותה על מחלוקת הראשונים הנ"ל, אם לפני"ע מוגדר כאיסור נתינת עצה רעה או מוגדר כאיסור להצטרף לשום מעשה איסור. הרי ר"ת סו' שהמכשיל חבירו באיסור דרבנן ג"כ עובר על איסור דלפני עור מדאו' (ע"ז כב., ד"ה תיפוק ליה) וכן משמע מדברי רבינו יונה (מס' ברכות, דף מב. בדפי הרי"ף, ד"ה אוכל, ומו"ד ברמ"א, או"ח, סי' קסג

ס"ב). ברם משמעות לשון התוס' (מס' חגיגה יח., ד"ה חולו של מועד) מורה שרב אלחנן מבעלי התוס' חולק וסו' שאין איסור מן התורה במה שמכשיל חבירו באיסור דרבנן. ותמה בקומץ המנחה (סי' רלב) וכי גרע מעצה שאינה הוגנת.

ונראה לבאר שנחלקו בגדר דין לפני עור, שר"ת סו' שמכיון שמוגדר הלאו מה"ת כאיסור נתינת עצה רעה, ברור שהמכשיל חבירו באיסור דרבנן עובר על איסור דאו' וכתמיהת קומץ המנחה. אמנם אליבא דהסמ"ג שעיך גדר איסורו היינו שאין ליטול יד ולהשתתף באיסורים של אחר, מסתבר שאיסור לפני עור מן התורה שייך אצל איסורי תורה בלבד.

[ן] ביאור הצדדים אם יש איסור לפני במי שמכשיל חבירו להרבות באיסור

וא"כ נראה שאליבא דרמב"ם שלפני עור הוא בעיקר איסור נתינת עצה רעה ובכלל זה המביא חבירו ליכשל, קי"ל שגם אסור מן התורה להרבות איסורו ומכשולו של חבירו. וגם אם התורה אסרה השתתפות באיסור של חבירו והגדירו כאילו יש לו חלק באיסורו, יש לאסור גם מה שמביא אחר להרבות באיסור שנחשב כאיסורו. אבל אליבא למ"ד שהתורה אסרה לגרום לאחר ליכשל, אמנם לא נחשבים כאיסורו, יש לומר שאם מביא אחר להרבות באיסור שעושה בין כה וכה, אמנם שלא הרחיק עצמו, אבל לא גרם לו ליכשל שהרי בלעדיו עובר על האיסורים, וא"כ לדעה זו אינו נחשב כמשתתף באיסור של חבירו מכיון שהם עוברים בין כה וכה, אלא לא במדה שעוברים עכשיו. וכן יש לבאר שיטת הריטב"א.

ומלשון של הריטב"א בכמה מקורות משמע שסו' שאיסור לפני עור הוא איסור כללי שאסור לגרום לאחר ליכשל. במס' יבמות (פד. :), ד"ה והא מהכא) מבאר שאין לוקין על איסור לפני עור מכיון "שאינו מיוחד לאיסור זה, ולא כולל הוא בכל מצות התורה". ואילו הי' סו' שעוברים על לפני עור מטעם נתינת עצה רעה ועידוד לעשות רע, ביאר הגרא"ו שאינו לאו שבכללות (קובץ הערות, סי' מה אות ט, ד"ה ובעיקר). שאם יעשה מעשה, מה לי אם המעשה נתינת עץ בפני הסומא ממש או נתינת מכשול לפני סומא בדבר, ע"ש בדבריו.

ועוד ביאר הריטב"א שאין למסור נפש כדי לינצל מלהכשיל חבירו באיסור ע"ז, שאינו נחשב כאביזריא דע"ז, וז"ל הריטב"א (עבודה זרה דף ו :), "ואע"ג דבמכירה לנכרי או להשאל ולתת לו מידי דעביד בה עבירה

או תקרובת לעבודה זרה איכא משום לפני עור דבר תורה, מכל מקום אין כאן בשביל כך יהרג ואל יעבור, ואע"ג דקיימא לן (סנהדרין ע"ד א') דע"ז וכל אביזרא אפי' להנאת עצמן יהרג ואל יעבור, שאני איסורא דלפני עור דלא מיוחד לע"ז אלא לאו כולל הוא לכל האיסורין, ולא אמרינן יהרג ואל יעבור אלא כשהוא איסור מיוחד לע"ז..."

וא"כ מאחר שהריטב"א סו' שאיסור לפני עור אינו איסור כנתינת עצה רעה, שסו' שאסור בתרי עברי דנהרא ונחשב כלאו שבכללות, ומאידך מסתפק שאולי יש איסור להכשיל חבריו להרבות באיסור שנכשל בו, צריכים לבאר שמסתפק כדבארנו לעיל אם התורה הגדירה האיסור להחשיב המכשיל חבריו כאילו הוא גם נכשל באותה העבירה. ברם לא נחשב כאביזריא דע"ז שעליו נאמר יהרג ואל יעבור שהרי לא אמרינן יהרג ואל יעבור "אלא כשהוא איסור מיוחד לע"ז".

[ז] מחלוקת הראשונים אם המכשיל חבריו דומה לנכשל בעצמו

איברא שמצאתי שהרבה הבינו אחרת בדברי הסו' שאין למסור נפש כדי שלא יעבור בלפני עור דג' עבירות החמורות. שמדברי הריטב"א משמע שכל שאינו מיוחד לאיסור ע"ז, למשל אינו בדין קידוש שם שמים אפי' אם נחשב כנכשל באיסור ע"ז ואביזרייהו, והרבה תלו דיון זה אם יש מצות קידוש השם כדי שלא ליכשל בלפני עור דע"ז וכיו"ב.

הרי הבעה"מ חולק על שיטת הריטב"א הנ"ל וסו' שהמכשיל חבריו באיסור ע"ז נחשב כאביזריא דע"ז ויהרג ואל יכשיל חבריו בג' החמורות וכיו"ב. וכבר עמד הגרא"ו (קובץ הערות סי' מח, אות ט) על מחלוקת זו מטעם הדין שמזבנינן לעכו"ם קאקי ודימונקי ואינן מחויבין למסור נפש לימנע, שביאר הבעה"מ (סוף פ' בן סורר ומורה, יח. בדפי הרי"ף) שפטור מלמסור נפשו מכיון שהעכו"ם כופה להנאת עצמו, והרמב"ן (ס' תורת האדם, שער הסכנה, וכן משמע מהמלחמות) ביאר שמאחר שאיסור מזבנינן משום לאו דלפני עור אינן מחויבים למסור נפש מכיון שאינו מאביזרייהו דע"ז.

ושוב תלה הגרא"ו וזצ"ל עוד מחלוקת ראשונים אם לאו דלפני עור נחשב כלאו שבכללות על אותו ספק, "והיינו דאי נימא דהוי אביזרייהו דכל איסור, שפיר הוי לאו שבכללות, אבל אי נימא דאינו מאביזרייהו, דהיינו שהוא לאו כללי שלא להכשיל חבריו, ודאי אינו לאו שבכללות, דמאי נפק"מ אם המכשול הוא עין או אבן."

והגרי"א וולדנבורג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק יט סימן נג) עוד תלה במחלוקת זו דיון בין האחרונים בדין מאכילין הקל הקל תחילה אם זה גם לחולה וגם למטפל בו. שלכאורה החולה יש לו לאכול הכי קל כדמבואר. אבל המאכיל, לדעתו של הגראי"ו, שאם לא יקפיד להאכילו הקל הקל תחילה, יעבור על איסור לפני עור [היינו שלא מאכילו ממש אלא מניחו בפניו], וא"כ מה לי אם עובר לפני עור על איסור קל או על איסור חמור, הלא זה אותו הלאו.

והגראי"ו תלה הדין על החקירה הנ"ל שאם נאמר שהנכשל בלפני עור נכשל באביזרייהו דאיסור שפיר יש לחלק בין לפני עור קל ולפני עור חמור [וגם לענ"ד יש לחלק לאיבא דרמב"ם בין עצה רעה ועצה יותר גרועה], אבל אם נאמר שהלאו הוא לאו כללי שאינו אביזריא דלאו, מסתבר לומר שאין לחלק בין המכשיל בלאו חמור לבין המכשיל בלאו קל.

ולדעתו של הגרע"א (פי' המשניות ריש מס' שבת) הראשונים בביאורם לסוגיין (שבת ג.) כבר נחלקו בנקודה זו אם מי שהכשיל חברו באיסורי שבת אם נחשב כמומר לכל התורה כמי שנכשל באיסורי שבת עצמם. הרי הקשו הראשונים על מה שעני שהניח בעה"ב חפץ בידו בחוץ שפטור מחטאת ומותר לכתחילה, שהלא עובר על לפני עור, ותירץ הרא"ש בתוס' (שבת ג.), ובעקבותיו הגרע"א שהתנא מונה איסורי שבת בלבד, ומדיני שבת פטור ומותר, אעפ"י שלדינא פטור מחטאת ואסור מדין לפנ"ע.

ועי' בשפ"א שתמה על הגרע"א וסו' שכן נחשב כמומר לכל התורה. ואפשר שמבין הראשונים סו' שיש איסור תורה בחד עברא דנהרא ולא תירצו כתוס' הרא"ש, אולי סו' כשיטת בעה"מ הנ"ל.

[ח] שיטת הריטב"א והתוס' והרא"ש שיש איסור דרבנן של מסייע

ומטעם ספקו של הריטב"א אם יש איסור לפנ"ע מן התורה במי שמכשיל חברו להרבות באיסור, שמשמע מהסוגיא במס' ע"ז שאינו אסור, ומאידך שברור מהסוגיא במס' ב"מ שאסור מדינא, חידש הריטב"א שבע"כ איסורו איסור דרבנן, וז"ל "מ"מ אין לנו לגרום איסורא דמסייע ידי עוברי עבירה איכא, והכא נקטי' קרא לרווחא דמילתא".

גם התוס' והרא"ש בריש מס' שבת מחדשים כן, בביאורם למה דאיתא בריש מס' שבת, שהעני שמקבל החפץ מבעה"ב שהוציא החפץ ועבר איסור תורה במה שעקר ברה"י ומניח ביד העני ברה"ר, ואעפ"כ

מוקים שהעני מותר לו לקבלו ולא חוששים לאיסור לפני עור. וז"ל התוס' (ג., ד"ה בבא דרישא) "וא"ת והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול, ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור, דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דמס' עבודת כוכבים (דף ו:): דקאי בתרי עברי דנהרא, מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור."

וכ"כ הרא"ש (פ"א סימן א), "ותרי בבי קמייתא דקתני בהן בעה"ב פטור והעני פטור מפרש בגמרא (דף ג.) דפטור ומותר לגמרי משום דלאו מידי קעביד. וקשה והיכי קאמר דפטור ומותר לגמרי והא קעבר משום לפני עור לא תתן מכשול וכמו מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח. ואין לומר דהכא מיירי בכה"ג, דאפילו אם לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו, דהשתא² ליכא משום לפני עור לא תתן מכשול כדמוכח פ"ק דע"ז (דף ו:): דמוקי להא דנותן כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח דקיימי בתרי עברי דנהרא ולא היה יכול ליטלו אם לא שהושיט לו, דמ"מ איסורא דרבנן איכא דאפילו קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו, כ"ש גדול שלא יסייע לו.

ועי' בדרכי משה (יו"ד סי' קנא) שמביא מהמרדכי ואביו של הראב"ה שלא תקנו חז"ל איסור סיוע בדבר עבירה בחד עיברא דנהרא. וכן משמע מסתימת לשון הרמב"ם (הל' שבת פרק יג הלכה ז), וכן הבין המ"מ שהרמב"ם סו' שאין העני שממנו נוטל בעה"ב חפצו או שנותנו בתוך ידו עובר על שום איסור, שהרי לא עשה כלום, וכן מורה פשטות לשון הסוגיא שלא כרשב"א שסו' כשיטת התוס' והרא"ש.

[ט] בירורי האחרונים בשיטת התוס' והרא"ש

הקשה הח"ח בשעה"צ (סי שמז, ס"ק ח) איך אפשר לומר שיש איסור מסייע מדרבנן, הלא יש דין תורה שמחויב למחות וז"ל, "ולכאורה מה

² רמב"ם הל' שבת פרק יג הלכה ז: "היה עומד באחת משתי רשויות אלו ופשט חבירו ידו מרשות שניה ונטל חפץ מיד זה העומד ברשות זו והכניסו אצלו או שהוציא חפץ מאצלו והניח ביד זה העומד, זה העומד לא עשה כלום שהרי חבירו נתן בידו או נטל מידו וחבירו חייב עקב והניח." ועי' במ"מ, "היה עומד באחת משתי רשויות אלו וכו'. משנה שם שם (דף ב') הזכרתי ברש"י. ומ"ש זה העומד לא עשה כלום כן הוא האמת שאין לומר בכאן פטור אבל אסור כיון שלא עשה שום דבר וכן מפורש בסוגיא דהנך פטורי אינן פטור אבל אסור אלא פטור ומותר כיון דלא עשה מעשה. וכתב הרשב"א ז"ל יש מי שהורה שאסור לעשות כן משום ולפני עור לא תתן מכשול, עכ"ל."

שכתב דרבנן לאו דוקא הוא, לפי מה דאיתא בברכות י"ט ע"ב הרוואה לחברו שהוא לבוש כלאים, [לפי גרסת הרמב"ם ופסק השולחן ערוך יורה דעה ש"ג] דצריך לפשוט אפילו בשוק, ומשמע שם בגמרא דלאו תקנתא דרבנן בעלמא הוא, ואם כן הוא הדין בעניננו, **הלא מחוייב למחות בידו מן התורה כדי להפרישו מאיסור**, ואיך סלקא דעתך שכשמזמין לו בעל הבית את החפץ להעני שיקח מידו ועל ידי זה הוא מחלל שבת במלאכה דאורייתא לא יהא על הבעל הבית רק איסור דרבנן, ונהי דלאו דלפני עור לא שייך בזה כיון שיכול העני ליטלו בעצמו, על כל פנים הלא מן התורה מחוייב למונעו מאיסורא, ונראה לישב, דהיכא אמרינן לענין כלאים דמחוייב למונעו, **היכא שיש בידו למנעו על ידי פשיטה וכהאי גוונא**, אבל באין בידו למונעו לית בזה חיוב מן התורה, והכא מיירי דאינו יכול למנעו מליטול, וקא משמע לן **הרא"ש דאפילו הכי איסור דרבנן יש היכא שהוא לוקח מידו**, שהוא בכלל מסייע ידי עוברי עברה."

ודברי הח"ח מיוסדים כנראה על דברי הרמב"ם (ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רה), "והמצוה הר"ה היא שצונו להוכיח החוטא או מי שירצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה. ואין ראוי לנו שיאמר אחד ממנו אני לא אחטא ואם יחטא זולתי מה לי, דינו עם אלהיו. זה הפך התורה. אבל אנחנו מצווים שלא נמרה ולא נעזוב זולתנו מאומתנו שימרה ואם השתדל להמרות חייבים אנו להוכיחו ולהשיבו ואעפ"י שלא יצא עליו עדות יחייב עליו דין. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) הוכח תוכיח את עמיתך."

הקשה הטו"א על דברי התוס' והרא"ש שא"כ שיש איסור מסייע דרבנן למה לא הזכירו הסוגיא במס' ע"ז, שהרי העלה מה הן הנפק"מ בין מ"ד ססו' שלא נו"נ עם עכו"ם ג' ימים קודם יום אידם, אם זה משום הרווחה או משום לפני עור, והעלה שיש נפק"מ כשיש לו עוד בהמה שמה שיכול להרבות באיסור אין בזה משום לפנ"ע ומותר לשאת ולתת אתו. ואם כנים דברי התוס' והרא"ש והריטב"א, הלא הי' הסוגיא להצביע שאמנם איסור תורה אין, אבל עדיין יש אסור לשאת ולתת אתו מדרבנן. ומכח קושי זה חידש הטו"א שאליבא דתוס' והרא"ש אין איסור מסייע מדרבנן במומר, ולכן, אליבא דתוס' והרא"ש לא חשו להזכירו.

וכן כבר הקשה הש"ך (סי' קנא ס"ק ו) בנוסח אחר שאליבא דהרמ"א תהי' סתירה בדברי הרא"ש. הרי הרמ"א (סי' קנא סעיף א) מביא מחלוקת לדינא אם יש לחוש שחז"ל תקנו איסור מסייע מדרבנן, וז"ל, י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל

אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. (מרדכי דפ"ק דע"ז). ויש מתמירין. ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו. (ר"ן שם ובתוספות ואשיר"י והגמ"ר פ"ק דשבת לדעת הרב).

בדרכי משה לאחר שמביא דברי המרדכי ואביו של הראב"ה שמקילים, ודברי הר"ן שחולק שאסר מטעם מסייע מדרבנן, מביא שוב שמשמע מדברי התוס' (ע"ז ו:) כדברי המרדכי שאפי' איסורא דרבנן ליכא, ובתוס' (שבת ג.) וכן ברא"ש בריש שבת, משמע מדבריהם כדברי הר"ן, שחולק וסו' שאפי' בחד עיברא אסור לסייע מדרבנן.

והעלה הש"ך שדברי הרא"ש והתוס' סותרים את עצמם, שבפרק ראשון דמס' שבת סו' דקי"ל שיש איסור מסייע מדרבנן, ובפרק ראשון דמס' ע"ז אינם מזכירים האיסור. וכן הביא מרבינו ירוחם שדבריו סותרים זה את זה. ועוד החזיק דבריו, שהרי בפ"ק דשבת סו' הרא"ש שבע"כ אסור חכמים מסייע, שהרי ב"ד מצווים להפריש קטן האוכל נבלות, וזה שעומד בפנינו לא גרע מקטן, ואיך נסייענו. והסברא מוכיחה לאסור, וא"כ איך נפרנס (?) מה שנראה שסו' שאין איסור דרבנן במי שמושיט כוס לנזיר וכיו"ב בחד עיברא דנהרא.

וכדי ליישב הסתירה מחלק הש"ך בין עכו"ם ומומר ובין מי שעומד ליכשל אבל אינו מומר, שאין איסור מסייע אצל עכו"ם ומומר, ולכן לא מזכירים הרא"ש והתוס' דין מסייע במס' ע"ז שמדובר שם בסוגיא בנו"נ עם עכו"ם, משא"כ במס' שבת שמדובר במי שנכשל והוציא, שאסרו חכמים לסייעו.

אמנם יישובו של הש"ך מוטל במחלוקת הפוסקים. עי' בפתחי תשובה על אתר שכן מביא משו"ת החו"י. ועי' בדגו"מ שחולק על הש"ך שסו' שא"א לומר שיש דין שונה ופטור לגבי מומר, אלא מדובר במס' ע"ז במי שעובר איסור בשוגג. וכדברי הדגו"מ מצאנו בדבר הריטב"א (ביצה ל.).

וכן הצביע הגר"י הרצוג (שו"ת היכל יצחק, או"ח סי' מב) שמדברי הריטב"א במס' ביצה, ברור שלא קי"ל כחילוקן של הש"ך ולא התיר איסור מסייע למומר. וז"ל של הריטב"א (ביצה ל.), "ודוקא [אומרים הנח להם מוטב שיהיו שוגגים וכו'] במידי דקים לן דעבדי בשוגג דבכי הא אין אנו נתפסין בעון משום דלא מהני בהו מחאה, אבל במילתא דקים לן דידעי

דאיסורא הוא ועבדין במזיד ליתיה להאי טעמא, ואי לא מחינן בהו מתפסינן עלייהו, דהא ישראל ערבים זה לזה.³

וא"כ עדיין צריכים ליישב דברי התוס' והרא"ש, לדברי הריטב"א והדגו"מ והחוו"י, ועוד שחלקו על הש"ך.

[י] יישוב לסתירה בדברי התוס' והרא"ש

והנה מה שעדיין קשה מסתירת התוס' והרא"ש אליבא דשיטתו של הריטב"א, ואליבא דדגו"מ ולחו"י שלא קבלו ישובו של הש"ך, נראה שאפשר לחלק עוד בין הסוגיות. הרי מפשטות הסוגיות הלא יש לחלק בין מה שהמסייע עושה בסוגיא דמס' שבת ובין מה שעושה המסייע בסוגיא דמס' ע"ז, שבסוגיא במס' שבת ממש עוזר לשני בעקירת החפץ ממקומו או בהנחת החפץ במקום חפצו. הרי משתתף במעשה ממש בשעת מעשה שעל ידיו עבר על האיסור, בשעה שהיה צריך למחות בו, משא"כ במס' ע"ז שיקריב בין כה וכה וכל הסיוע שעזרהו לעשות קרבן בבהמה מסוימת במקום בבהמה אחרת, וכאשר יחליט להביא קרבן מסוים לע"ז כבר נסתלקה כל מעשה סיוע של חבירו. ומאד מסתבר שחז"ל יאסרו השתתפות במעשה עבירה ממש, ובשעה שהי' צריך למחות בעבריין, ולא יאסרו לסייע במה שמרבה הזדמנויות להקריב לע"ז קודם זמן העבירה, ובאופן שלא ברור לנו אם יעבור ואם יעבור בקרבנו של זה.

ומישוב שפיר דברי הרמ"א, שביר"ד מביא שיטות הראשונים באיסור מסייע וסותם לשונו באו"ח. עי' דברי הרמ"א (יו"ד, סי' קנא, ס"א) שכתב בהדיא דברי המרדכי שמותר למכור דברים השייכים לעבודתם אם יש להם הדבר כבר, וז"ל, "י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. (מרדכי דפ"ק דע"ז). ויש מחמירין. ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו. (ר"ן שם ובתוספות ואשיר"י והגמ"ר פ"ק דשבת לדעת הרב)." וברור מלשונו של הרמ"א בדרכי משה שסו' שנחלקו

³ והעיד הריטב"א ז"ל בשם רב גדול מאשכנזים שהעיד בשם רבותיו הצרפתים וכללם ר"י והר"ם מרוטנבורק שלא נאמרו דברים הללו אלא לדורותם, אבל בדור הזה שמקילין בכמה דברים ראוי לעשות סייג לתורה אפילו בדרכנן [ו]מחינן וקנסינן להו עד דלא ליעברו לא בשוגג ולא במזיד, ושכן הוא במדרש ירושלמי.

הראשונים אם אסרו חז"ל לסייע לחבירו שעובר איסור בחדד עיברא דנהרא.

ברם באר"ח סי' שמז מביא המחבר דין דריש מס' שבת שהעני העומד בחוץ ובעה"ב לקחו מידו והכניסו לפניו שהעני עבר על איסור דרבנן, וביארו הנו"כ שעבר על איסור מסייע, והרמ"א לא הביא שום מקילים בזה. ומסתמת לשונו יש לומר כדביארנו, שהרא"ש והתוס' מחלקים בין מסייע ע"י שעומד על ידו בשעה שחבירו עושה מעשה איסור שאין להקל, ובין הנותן דבר שאפשר שישתמש בו לעתיד לבא לאיסור.

ואם כנים הדברים, יוצא לדינא מחלוקת הראשונים מתוך פירושם לסוגיא דמס' ע"ז בדין דחד עיברא דנהרא, באיסור מסייע שהטילו חז"ל עלינו כשאין בידינו להוכיח לאחר ולמונעו מלעבור, ולקיים מצות הוכחה מן התורה, כדביאר הח"ח. אליבא דהריטב"א, אסרו חכמים לסייע בכל ענין שעל ידו יגרום השני לעבור איסור וכולל לתת לו דברים שע"פ רוב ייכשל בהם, ובודאי כולל גם לעודדו בשעת מעשה באיזה אופן, אולי מחשש שיגרום לו שוב לעבור לעת"ל. (עי' בחי' הריטב"א מס' ב"מ ה: , ומס' ע"ז ו:). ואלבא דתוס' והרא"ש אסרו חז"ל לעזור במעשה ובשעת מעשה אפי' בגמר האיסור (עי' בתוס' מס' ע"ז ו: , ד"ה מנין).

וא"ש כו"פ מה שהראשונים מביאים מקורות שונות לאיסור דרבנן דמסייע בחד עיברא דנהרא, כ"א כפי שיטתו בהגדרת האיסור. הריטב"א ביאר (ע"ז ו:) שהאיסור מדרבנן מטעם שכל ישראל ערבין זה לזה. הרי שהריטב"א הבין שחז"ל ביססו איסורם על מה שכ"א נתפס בעבירות חבירו, שכן למדו חז"ל (סנהדרין כז:) ממש"כ וכשלו איש באחיו. ומסתמא יש לאסור מטעם זה כל מעשה שע"י גורם לחבירו ליכשל, אפי' כשאינו מכשילו עכשיו ואפי' במקרה שייכשל בין כה וכה, אלא שמרבה איסורין שלו.

אמנם הרא"ש (מס' שבת פ"א, סי' א) ביאר שאסרו חז"ל לסייע אחר ליכשל באיסור אפי' בחד עברא דנהרא מאחר שיש שסו' שקטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו⁴, "כ"ש גדול שלא יסייע לו". הנה שונה דברי הרא"ש מהריטב"א, שהריטב"א סו' שאיסורם של חז"ל לסייע מבוסס על דין ערבות שלכאורה אינו שייך אצל קטן אוכל נבלות, וכמו שאינו שייך ליכשל בפסוק וכשלו איש באחיו לגבי קטן אוכל נבילות. ובע"כ שנחלקו

⁴ עי' בהערת המהר"ץ חיות.

ביסוד דין איסור מסייע דרבנן בחד עברא דנהרא. וסו' הרא"ש שחז"ל אסרו לו לעמוד על יד אחר בשעה שלולא הי' יכול למונעו מלעבור הי' עליו איסור תורה להוכיחו.

היינו שלרא"ש האיסור לסייע הוא הרחבת מצות הוכחה מדרבנן כשאין מצוה מן התורה, ולריטב"א הוא איסור לפני עור דרבנן כשאין איסור תורה מוטלת עליו.

ונראה שמחלוקת הש"ך והנו"ב אם יש איסור מסייע דרבנן במומר לע"ז וכיו"ב תלוי על מחלוקת הראשונים בגדר האיסור. אליבא דתוס' והרא"ש שהאיסור הוא הרחבת דין תורה להוכיח, היינו שאמנם שאין מצות הוכחה מן התורה, אבל חז"ל אסרו לעשות מעשה שיש בו עידוד למה שעובר על איסור תורה, יש לומר שמומר שבכלל לא שייך אצלו במצב הנוכח להשפיע עליו שלא יעבור, ומה שעומד על גביו בשעת מעשה איסור אינו מחזקו בכלל באיסורו, בזה לא אסרו חז"ל לסייעו. אמנם אליבא דריטב"א שאיסור מסייע מדרבנן הוא הרחבת דין תורה דלפנ"ע, אעפ"י שאין כאן איסור תורה שהרי בחד עיברא דנהרא, מכל מקום גם השתתפות חלשה זו גם אסרוהו חז"ל, הרי מסתבר כנו"ב שאסרו להשתתף במעשה איסור של מומר ג"כ.

ואם כנים הדברים, הרי מסולקת קו' הגאון הגרי"א הרצוג על הש"ך ממה שהביא מהריטב"א, שכתב בהדיא שאסרו חז"ל איסור דמסייע אפי' במומר, נגד ישובו של הש"ך בדברי הרא"ש והתוס'. הרי הריטב"א חולק על הרא"ש והתוס' ביסוד גדר דין דמסייע, ולדעתו של הריטב"א שיסוד דין מסייע ה"ה לאסור כל השתתפות באיסור חבירו אין לחלק בין ירא"ש ובין מומר, משא"כ לדעתו של הרא"ש והתוס' שיסוד דין ה"ה שלא לחזק ידיו כהרחבת מצות הוכחה, בזה שפיר יש לחלק כדברי הש"ך וכדבארנו.

[יא] העולה לדינא במי שמסייע להרבות באיסור של חבירו

ונחזור לרון להעלות על שולחן מלכים אם מותר להזמין חבירו המחלל שבת, ר"ל, לביתו לשבת ומזמינו ללון אצלו אבל יודע שלא יקבל ללון ויבוא אצלו או יחזור בחילול שבת דאו'.

והי' נראה לאסור שהרי הרמב"ם סו' שיש איסור לפנ"ע מה"ת אפי' בחד עיברא דנהרא, וגם הריטב"א בחי' למס' ב"מ מסתפק כשיודע שבודאי יגרום לחבירו ליכשל אפי' כחד עיברא דנהרא, ואפי' מרבה לו ליכשל במה שנשכל בין כה וכה, שאולי עובר על לפנ"ע מן התורה. ולרוב

ראשונים, שכן קי"ל כדבריהם כפי שנראה מהרמ"א (יו"ד, סי' קנא) איסור דאו' אין כאן אבל אסרו עליו מדרבנן שהזמנתו לביתו וקבלת פניו כשמגיע אצלו ע"י חילול שבת לא גרע מהעני שעומד בחוץ ולא עושה כלום ומקבל חפצו של השני בידו, שלרא"ש ולתוס' אסור מדרבנן.

ובשו"ת היכל יצחק הנ"ל העלה לאסור מדינא לחייל דתי להתחלף עם חייל לא דתי בשבת, ומתוך נימוקיו העלה מדין תורה מאחר שאעפ"י שהחייל הלא דתי מוחזק לחלל שבת, אבל מי יודע אם ייכשל דווקא באיסורים שיבואו לו אם יתחלפו, וז"ל. "ומה שהביא הרמ"א ז"ל בסימן קנ"א [סעיף א'], שיש מקילים למכור לנכרי דבר האסור לו, אם העכו"ם יכול בקל להשיג אותו הדבר מאחרים, אעפ"י שאותו החפץ שביד המוכר הרי לא היה יכול להשיג, אך התם העכו"ם מחזר אחרי לבונה, למשל, שצריך לו לעבודת אלילים, ואם לא ימכור לו זה, יקנה בודאי במקום אחר, וודאי שיעבוד האליל בהקטרת לבונה, אבל ישראל זה משום חפץ זה באותו רגע יחלל שבת, אבל אח"כ אם לא ישיג חפץ זה, מהיכי תיתי שיחלל שבת לגמרי, ואפילו אם הוא מומר לחלל שבתות, אין זה ברור שיחלל היום במלאכה דאורייתא."

ומאידיך מכל הנ"ל יש צדדים להקל ג"כ שהרי מדין תורה קי"ל כרמ"א שבחד עיברא דנהרא אין איסור תורה דלפני עור, ולא מזכיר שיטת הרמב"ם וספקו של הריטב"א. ובהערת הגרי"א הרצוג יש לדון ממה שהריטב"א סו' שהנותן צאנו לרועה שמוציא צאן אחרים לשדות של אחרים באיסור גדל, נחשב כמרבה איסור חברו ובהד"א עיברא דנהרא אעפ"י שמוסיף לו איסורי גדל, שלא הי' עובר לולא הוספת בהמות אלו אצלו.

ועוד שהרמ"א מביא שנוהגים להקל שאפי' איסור דרבנן אין כאן. איברא שמשמע מדברי הש"ך שהוא סו' שמה שאנו נוהגים ידוע להקל שם בחד עיברא דנהרא בעניני ע"ז בלבד מטעם שעובדי ע"ז בזמננו כוונתם לעושה שמים וארץ ומשתפים שם שמים ודבר אחר ואין בני נח מוזהרין על השיתוף, ולכן אין בזה משום לפנ"ע אפי' מדרבנן. ברם גם הש"ך מודה שכוונת הרמ"א כפי שיוצא מהד"מ ה"ה להקל בעיקר הדין מסייע מדרבנן כמדרכי ואביו של הראב"ה. ועוד שלדעתו של הש"ך יש להקל, שהרי סו' שאין איסור מסייע למי שמומר לעבירות, אמנם שמצינו שנחלקו הראשונים והאחרונים בזה.

יודוע כוחו של שבת ויו"ט להשפיע על אחינו ולהחיות נשמה של יהודי, וכוחו של בית יהודי בגודל תפארתה במשך השבת והיו"ט, ולכן אם

סו' שע"י מה שמבלה אצלו בשבת אולי יוסיף להשפיע ולקרבו או אפי' להזכיר לילדים קטנים שהם מגזע עם קדוש, הלא גדול מצות החייאת נשמות להעלות על שולחן מלכים אם להקל מטעם הכרעת הרמ"א והש"ך הנ"ל.